

1293

613.81

U-50

Encl
1889

613.81

7-50

ՊԵՐՏԵՐ ԸՄՊԻՐԻԱ

ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹՅՆԸ

ԳՐԵՑ

ՍՈՍՏԱՆՅԱՆ ԵՄ ԽՆԻՐ-ՍԱՆՍԱՐԵԱՆՑ

ԵՐԵՎԱՆ

Գրքերի Հարց Հարցարկ Գրքարան

1889

2010

613.81 16251
 47.50 660
 8-31

Թիֆլիսի զրափաճառանոցներում և
 Շուշի եղբ. Գաղեանների զրախանութում
 վաճառվում են

Կ. Կ. ՄԵԼԻՔ - ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ

Հեռեկալ աշխատութիւնները.

1. Ղլըցէ կնանոց պընը փեշակը. (Ղա-
 րաբաղի բարբառով) . . . 20 կ.
2. Բուսական աշխարհից անմշակ և
 մշակուած ծառի կեանքը (սկզբունք
 այգեգործութեան, պատկերներով) 30 կ.
3. Ուղեցոյց գործնական գինեգործու-
 թեան (պատկերազարդ). . . 60 կ.
4. Շօշվա Ղալին խէրն ու շառը (Ղա-
 րաբաղի բարբառով Տմբալի Խաչանի
 ֆելիետոններից) պատկերով . 45 կ.
 առանց պատկերի . . . 35 կ.
5. Փշրանք I հ. (մանկական). . . 15 կ.
6. Ծխախոտը և իւր փեսաները. 10 կ.
7. Ոգեղից բմպելիների փաստագրու-
 թիւնը: 10 կ.

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐԻ

ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ Կ. ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆՑ.

12.002

Շ Ո Ւ Շ Ի

Տպարան Հայոց Հոգեւոր Տնտեսական

1889

Дозволено цензурою. 28 Марта 1889 г.
Г. Тифлис

Типог. Шушин. Армян. Духовн. Вѣдомства.

9881

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐԻ
ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Ա.

Մօտիկ անցեալում ողելեց ըմպելի-
նորի դործածութիւնը հայ ընտանիքնե-
րում շատ սահմանափակուած էր: Մենք
յիշում ենք, թէ ինչպէս երիտասարդները
կամ չափահաս մարդիկ կքաշուէին մե-
ծերի մօտ օղի դործ ածելու և իրենց
բերանը զինի չէին գնել մինչև 20 տա-
րեկան հասակը, իսկ տան հարսները, աղ-
ջկները, երեխաները ոչ մի խմիչքի չէին
մօտենալ և այդ ամօթ բան էր: Սօղն
դործ էին ածում միայն տան ծերերն,
ու շատ սակաւ զիւղական ընտանիքներում
պառաւները և այն միշտ հացի վերայ
կամ հիւր եղած ժամանակը: զճաղիքից

մոլութիւնը աւելի ու աւելի է տարած-
վում մանաւանդ մեր հասարակ դասի մէջ.
Օր օրի վերայ մենք տեսնում ենք թէ
ինչպէս շատանում են օղետները, քաղաք-
ներում և գիւղերում անգամ, ուր ա-
ռաջ այդ բանը չկար, ինչպէս արբեցու-
թիւնը զօրաւոր քայլեր է անում, ինչպէս
մի շարք մարդիկ օր ցերեկ օղետներում ըն-
կած՝ թողնում են այնտեղ իրենց դառն
քրտինքով աշխատած կոպէկները, թող-
նում նրա հետ իրենց Ֆիզիքական և
մտաւոր ոյժը, օրօրուելով ընկնում փո-
ղոցները և տանը՝ բացի ընտանիքի, զա-
ւակների խաղաղութիւնը վրդովելը, շատ
անգամ սարսափելի եղեռնագործութիւն-
ների պատճառ լինում։

Ընթերցողը աւելի որոշակի կտեսնէ
մեր հեռուէն աւետութիւնից, որ քաղում
ենք դր. Ռիանից և պր. Ա. Ի. Իլինսկու
» Три Яда « վերնագրով բրօշուրից, թէ

ողելից ըմպելիների դործածութիւնը մար-
դի Ֆիզիքական կազմուածքի, մտաւոր
ընդունակութեան և բարոյականութեան
վերայ ինչ ներդրածութիւն ունի և թէ
արբեցութեան օխտը քանի քանի չա-
րիքներ է ստեղծում մի ուր և է հասնա-
րակութեան համար։

Ողելից ըմպելիներ աւելով հասկա-
նում ենք այլքօօլը, սպիրտը, օղին, լումը,
կոնեակը, պէսպէս լեկեօրները, գինին,
զարեջուրը, պորտերը և այլ խմիչքնե-
րը, որոնք իրենց մէջ շատ ու քիչ թըն-
դութիւն ունին։

Այլքօօլը, սպիրտը, օղին ստացվում են
խաղողից, թիթից, հացահատիկներից և
այլ քաղցրութիւն պարունակող նիւթե-
րից, որոնց եփ են տալիս և նրանց մէջ
եղած շաքարը կամ քաղցրութիւնը տա-

քութեան միջոցաւ փոխարկում մի հեղուկի, որ նայելով իւր թնդութեան ստախճանին, կրում է աւթօօթ սպիւտ և օղի անունները:

Մաքուր, անջրախառն աթօօթ ունի 100 աստիճան (դրադուս) թնդութիւն, որ մի կատաղի թոյն է այդ դրութեամբ, ջրի հետ հաւասարաչափ խառն՝ կադմում է դործածական օղին, իսկ 60-85 աստիճան թնդութեան ժամանակ՝ ոսկիրտ անունն ենք տալիս:

Օղու դործածութիւնը որ ընդհանրացած է ամեն տեղ, մարդի մարմնի կադմութեան վերայ անում է աննկատելի կերպով իւր վտանգաւոր աղբեցութիւնը: Նա գրգռում է բերանի ջղերը, դադում (այրում) լեզուն, կատիկը, տաքացնում է ստամոքսը, թափել տալիս մարսողական հիւթը, օրից և բացվում է խմողի ախորժակը: Օղին ստամոքսի պատերից անցնելով

արիւնի մէջ, արագացնում է նրա շրջանադարձութիւնը և թէ սրտի բաբախումը:

Շատ օղի խմելուց արեւնում է մարդ, որով արագանում է նրա շնչառութիւնը, երեսն ու քիթը կարմնում են, աչքերը արիւնով լրվում, վզի ջղերը լարվում մարդ այդ միջոցին արամադրվում է շատախօսութիւն անելու, իւր գաղտնիքները բանտրու, սիրում է երգել, խօսել զխոնական բաներից, երբեմն լաց է լինում, թւում է իբր սիրահարուած, եթէ վախկոտ է, քաջանում է և ընդհակառակը արին՝ թուլանում: Շատերը խմելուց դառնում են բարկացկոտ կամ շատախօս և կամ սաստիկ լռակաց. վիճում են, բղաւում, հայհոյում, կռվում, արեւոյնների երեւակայութիւնը թէև լարուած է լինում, սակայն առողջ դատողութիւն չեն ունենում և ամենահասարակ բանը

Հակառակ կերպով են հասկանում:
Այն մարդիկ որ առողջ դրութեամբ
միշտ տխուր տրամադրութիւն ունին,
արքենալուց ուրախանում են և ընդհա-
կառակը ուրախները տխրում, որից հե-
տեում է, որ թուեղ խմբիքները կարող
են փոխել ուղեղի գործողութիւնները:
Թեթեւ արքեցոյութիւնը կարող է
տեւել 15 րոպէից մինչև մի ժամ, ապա
սթափվում է խմորը և կրկին նախկին
դրութեան մէջ է մտնում ամեն ինչ: Կա-
ռարեալ արքենալուց պատկերը փոխվում
է, մարդի ձեռն ու ոտը դողդողում, տա-
տանվում է և այլ ևս չէ հնազանդվում
կամքին: սիրտը խառնում ու թափվում
է, խօսում է անկապ, կցկտուր, աչքերը
չովում են կամ նեղանում: դէմքը սպրդ-
նում է մեռելի գոյն ստանում, խռխռում
է և գիտակցութիւնից զրկվում, այնպէս
որ այդ դրութեամբ եթէ նրան ծեծում

են, ծակծկում, նա չէ գգում և յոժ չունի
դիմադրելու, այդպէս արթաճները հաղիւ
են 2—4 կամ 12 ժամից ուղիքի դալիւ
Այն անձինք, որոնք որ և է տկարութիւն
ունին թոքերի, ուղեղի, սրտի և չափից
աւելի խմում են, հետեանքը լինում է
ալքօօլից թունաւորումն և շուտափոյթ
մահ:
Մարդ մի քանի անգամ ողելից ըմ-
պելի դործ ածելով, անձնատուր է լինում
նրան, նա դառնում է այնուհետև մի
անհրաժեշտ պահանջ և սովորա-
կան ժամը անցնելուց թուլանում է
մարմնով, ոչ մի աշխատանքի ձեռք չէ
տալիս, ընկնում է մի անհասկանալի
թեան, մեղամաղձութեան մէջ և այդ
դրութիւնից դուրս դալու համար նա
կարիք է գգում կրկին խմելու և հետզհե-
տէ չափը շատացնելու: Սթէ ողելից ըմ-
պելներ խմողները ժամանակին այդ ախ-

են մեռնում ողելից ըմպելիներից, Միացեալ Նահանգներում, ուր 1828 թուին 300,000-ից, առեկ արբեցող է եղել, առին 37,500 հոգի են մեռել և այն երիտասարդ հասակում: Ռուսաստան տարին մեռնում են առել քան 100,000 հոգի, այսպէս և միւս երկիրներում տարեկան մի քանի տասնեակ հազար հոգի են փչանում: Արդարեւ Բայրլաքը իրաւունք ունէր ասելու՝ «Թէ մարդիկ ստրսափում են խօլերայից, բայց օղին նրանից պակաս վարակիչ ախտ չէ»: Յիշատակ մենք սարսափում ենք, երբ լսում ենք թէ այս ինչ տեղը խօլերան մտաւ, մի տասը քսան զոհ տարաւ, հազար մի միջոցներ ենք գործ զնում, ահագին զուամարներ վատնում առաջը առնելու, բայց ստոնասրտութեամբ նայում ենք երբ մի տէրութեան մէջ հազարաւոր մարդիկ են կոտորվում արբեցութիւնից:

Արբեցութեան ախտի վերայ չէ կարելի վեր ի վերոյ նայել, արբեցութիւնը մի տեսակ ժառանգական հիւանդութիւն է, որ անցնում է հօրից որդուն և հասարակութեան համար մի վտանգաւոր անդամ պատրաստում:

Վաղուց արդէն հաստատուած է որ զփութիւնը և խելքի տկարութիւնները մեծ մասամբ առաջանում են ողելից ըմպելիների չափազանց դործածութիւնից:

Անգլիացում օրինակ խելադարների կէտը արբեցողներից են, Ֆրանսիացում խելազարութիւնը քննող բժիշկների փորձելից յայտնի է, որ խելազարների 100-ին 18-ը խմողներ են և որչափ տարածվում է ողելից ըմպելիների գործածութիւնը, այնքան և շատանում է գժերի թիւը: Հենց զրա համար էլ իրաւամբ օգետունք համարում են մի տեղ, ուր փողով զփութիւն են ծախում:

Արքեպիսկոպոս անձնասպանութիւն գործելը ևս հետզհետէ շատանում է. օրինակ 1848 թուին Յրանսիայում անձնասպանութիւն են գործել 141 հոգի, այն ինչ 1866-ին՝ 401: Պարիզում 72 մեռնողներից մինը արքեպիսկոպոս անձնասպան է, Լոնդոնում 175-ին մի, Նիւ-Յորքում 172-ին մի, Վեննայում 160-ին մի, Շվեդիայում 57-ին մի:

Ոգելից ըմպելիները բացի մարդի առողջութեան և ընդունակութեան խանդարելը, փչացնում են և նրա բարքն ու վարքը, այնպէս որ նրա մէջ զանազան մոլի ցանկութիւններ և զգացումներ են յղանում առանց չարի, առանց որ և է սանձի:

Խմիչքի անձնատուր եղած անձի համար չկայ ոչ ընտանիք, ոչ պարտականութիւն, ոչ աշխատանք և ոչ ապագայ. նրա համար մեռած են սէր, բարեկամու-

թիւն, զիտութիւն, բնութեան գեղեցիկութիւն: Նա հետզհետէ կորցնում է աշխատելու կարողութիւնը, իւր վարկը, դասարկագործութեան մէջ է ընկնում և իւր ախտին յաջորդ տալով համարձգողութեան, մինչև իսկ մարդասպանութեան ձեռնամուխ լինում:

Արքեպիսկոպոս մի տեսակ կատաղի բնութիւն է ստանում, որ պրզովում է ամենազնիւն դէպքից, ջարդում, փշրում է ձեռքն ընկած իրը, խփում, վերանորոգում, սպանում առանց խղճահարուելու, առանց ամաչելու: Իրա օրինակները շատ ունինք թէ պատմութեան մէջ և թէ առօրեայ կեանքում:

Անդլիայում քրէական յանցաւորների 314-ը արքեպիսկոպոս են. Ամերիկայում տասն տարուայ ընթացքում ոգելից ըմպելիները փչացրել են 300 հազար հոգի, 100 հազար մանուկներ աղքատանոցը

1007
3285

ուղարկել 150 հազար հոգի բանտերում
փակել 1000 հոգուց աւելի խեղագար-
ներ տուել 1500 մարդապանութիւն և
2000-ից աւելի անձնապանութիւն պատ-
ճառել, 25 միլիօն հրդեհների պատճա-
ռաւ փնտսել երկիրը, 200 հազար պրի-
ներ և 100 հազար որբեր անմխիթար
թողել:

Ողբից ըմպելիները ինչպէս պատ-
ճառ են մի անձնաւորութեան պատուից,
անտիճանից ձգելու, նոյնպէս պատճառ
են մի ընտանիքի, ցեղի և ամբողջ հա-
սարակութեան վարկը կոտորելու:

Գ.

Արդեօք ողբից ըմպելիների, այն է
զինու, օղու, լոմի և այլ խմիչքների չա-
փաւոր գործածութիւնը օգտակար կամ
կարեւոր է:

Ընդհանրապէս կարելի է ասել, որ
ոչ մի խմիչք այնպէս չէ օգնում մարդի,
ինչպէս մտքուր ջուրը: Փորձը ցոյց է առ-
ւելի, որ ջուր գործածողները աւելի առ-
ողջ կազմուածք ունին, աւելի երկարա-
կեաց են և նրանց ախորժակը միշտ
տեղն է. նայեցէք մեր զիւղացիներին,
Դադստանում ապրող լեռնականներին,
ինչպէս պնդակազմ են ու առողջ, չնայե-
լով իրենց տաժանելի աշխատութեան,
իրենց չարքաշ կեանքին. նրանց բացի
ջուրը, հաղիւ է պատահում տարին մի
քանի անգամ զինու համարներ. դրանց
կերակուրը, ինչպէս յայտնի է, շատ պարզ
է և այն պէսպէս խորտիկները չկան, որ
փոխ առ փոխ անցնում են հարուստների
սեղանի վերայ, բայց դրանք ունին մա-
քուր օդ, մի իսկական կերակուր, որին
չպէտք է արհամարհել, կանոնաւոր կեանք
և աշխատութիւն, որոնք առողջութեան

2816
1001

ղլխաւոր պայմաններն են:

Քաղաքներում ապրող մշակը, որ առօրեայ ծանր աշխատութեամբ կորցրնում է իւր կենսական յոգեբր, կերակուրը վատ լինելուն հետ շնագծ օգն ևս մաքուր չէ, մանաւանդ եթէ գործարաններում բանուր է, արդեօք կարող է միայն ջրով բաւականանալ:

Առողջ երիտասարդը կամ նիհար, թոյլ արիւնը պակաս անձը, այն մարդը որ Ֆիզիքայէս կամ մտաւորապէս զբաղվում է և այն լարուած աշխատութեամբ, արդեօք պէտք չունի՞ կազդուրիչ խմիչքի, որ կարողանայ զրգուել, պահպանել և վերանորոգել իւր յոգեբր:

Այս ամեն դէպքերում միայն մաքուր ջուրը ընտրել է, եթէ չկայ այդ, այն ժամանակ ջրախառն զինին:

Յինու չափաւոր գործածութիւնը կերակուրի վերայ օգտակար է իւր զրգու-

նող և կազդուրիչ յատկութեամբ, բայց չափը անցնելի կարծելով թէ ամեն դէպքում կապահ իւր այդ կազդուրող յատկութիւնը, սխալ է: Գինու, գարեջրի և այլ թեթե խմիչքների չափաւոր գործածութիւնը արդարեւ օգնում է մարսողութեան, ինչու որ զրգում են դրանք ստամոքսի հիւթը, որ դուրս դալով խառնվում է կերակրի հետ և նրան դիւրամարս շինում, բայց չափից մի փոքր աւելին, ընդհակառակն, կամ կանգնեցնում արդելում է նրան, կամ չափազանց դուրս բերում: առաջին դէպքում մարսողութեան ժամանակամիջոցը երկարում է կամ անկասար մնում մարսողութիւնը, երկրորդ դէպքում, այն է ստամոքսային հիւթի չափազանց հանելովը՝ պատճառ լինում առաւօտը քնից վարթնելուց մի անտաննելի թուլութեան, որ վերջանում է սիրտ թափելով: Չափից աւելի խմելը

կապում է անորժակը և արդեք լինում
քիչ ուտելու և կերածը անկանոն մար-
սելու, որի հետևանքը լինում է մարմնի
նիհարելը:

Կան մարդիկ, որ ընդհանրապես
խմելուց դերանում են, այդ պատահում
է նրանից, որ օդին կամ սպիրտը բռնում
է արեան թթուածինի տեղը, որի յառ-
կութիւնն է մարմնի մէջ հաւաքուած
կերակրի իւղային մասերը հալեցնել
թթուածինի բացակայութեամբ, մարդս
ամբարում է մի աւելորդ բեռն, որ ոչ
թէ առողջութեան նշան է, ինչպէս կար-
ծում են, այլ կերածը իւրացնելու ան-
կամարութեան կամ հիւանդութեան
հետևանք, ինչու որ ճարպը կամ իւղային
մասերը հեռոց հեռէ տարածվում են բո-
լոր զործարանների մէջ, ինչպէս թղթերի,
սրտի, նեարդերի, խանդարում նրանց
զործողութիւնը և պատճառ լինում

ջրային և այլ հիւանդութիւնների, ինչ-
պէս յիշեցինք փոքր առաջ: Դրանով
Ուշադրութեան արժանի է և ողե-
լից ըմպելիների զործածութեան ժամա-
նակը: Շատ վտանգաւոր է օրինակ անօ-
թի օդի խմելը: դատարի ստամոքսը ա-
ւելի արագութեամբ է իրեն մէջ ծծում
սպիրտի թոյնը և այդ զործողութեան
լուրջ արդիւնքը պղպտորէն ներդործում դա-
տարի զործարանի պատերի վերայ: մի
բժիշկ իրաւացի ապաւինւ է, չկերակուելից
առաջ ողելից խմելը ընդունելը, զի քի-
նոյն է թէ պատմոքսը մի կեղծ բանա-
լիով բանալ: Եւ զործարանի մասին
Խմելքների մէջ թէ աննորային
թէ կազդուրիչ կարելի է համարել միայն
զարեջուրը, նա լաւ է մանուսնել տկար
մարդի համար: Ինչպէս օդին, նոյնպէս և
զինին ու գործընտրը մնաստկար են գեր-
շատարիւն, սրտի և թոքերի հիւանդու-

թիւն ունեցող անձանց:

Բոլոր խմիչքները առանց բացառութեան անհատական ֆնասակար են երկխայոց: Արդեօք ոգելից ըմպելիների գործածութիւնը յրատութեան դէմ պաշտպանուելու միջոց կարող է լինել ինչպէս ընդունուած է: Ոգելից ըմպելիները թէև սկզբում արագացնում են սրտի բաբախումը, արեան շրջանադարձութիւնը, զրգռում ուղեղը և նեարդերը, բարձրացնում մարմնի ջերմութիւնը, բայց քիչ յետոյ ընդհակառակն է պատահում, թուլանում է թէ արեան շրջանադարձութիւնը, թէ սրտի բաբախումը և թէ մարմնի ջերմութիւնը: այդ հիման վերայ ոգելից ըմպելիները համարվում են ջերմութիւնը նուազեցնող միջոցներ և զործ են զբուլում տիբի և թոքերի բորբոքման և այլ միջոցներում, երբ հարկ կայ մարմնի ջեր-

մութիւնը նուազեցնել: ուստի սխալ է այն կարծիքը, որ մարդիկ իրենց մարմինը տաքացնելու համար ցուրտ եղանակին զիմում են ոգելից ըմպելիներին:

Ամենօրեայ փորձերը ցոյց են տալիս որ օդի խմողները աւելի քիչ են զիմանում ցրտին քան չխմողները և յաճախ արբեցողներն են, որ ցրտից փեայննում, սառչում են: Պատերազմների ժամանակ զիտուած է, որ օդի խմող զինուորայինները աւելի շուտ են յոգնում և քիչ զիմացկան են, քան չխմողները: Չուիցերիայի սառցապաշտնիկում պտտող ճանապարհորդները ոգելից ըմպելիները ֆնասակար են համարում: Զմեռը լեռներից անցնելու ժամանակ, դրանք վերցնում են միայն թեթև զինի: Այսպէս և անօդւա են համարուած բեռներում: Ծանապարհորդողների համար: Ինչպէս ցրտութեան դէմ, նոյնպէս և շո-

գերից պաշտպանութեամբ համար, որովից
ըմպելիներէ զործածելու փնտրակարող-
թիւնը ամեն տեղ և ամեն կիւմնցի տակ
հաստատուած է թիշկներէց։
Այս համառօտ տեսութիւնից ար-
դէն պարզ է ընթերցողին, թէ որովից
ըմպելիների զործածութիւնը քանի քա-
նի չարիքներ է ստեղծում մի որ և է
հասարակութեան համար, քանի քանի
չարիքների պատճառ լինում որ կատար-
վում է ամեն օր մեր աչքի առաջ, մեր
չուրջը, կամ կարդում ենք զրանց մասին
լրագրներում։ Բայց ի՞նչ կեք անում մենք,
ի՞նչ է անում հասարակութիւնը։
Ամեն բանիմաց խոստովանում է որ
հասարակութեան շահը պատիւը պա-
հանջում է զրա առաջը առնել, չարիքը

փոքրացնել, բայց թէ ի՞նչ միջոցներով,
այդ մասին լռում է նա, լռում է և հա-
սարակութիւնը ինքը։ Ամեն տեղ, ամեն
տէրութիւն, արեւցողների համար պատ-
ժական օրէնքներ է սահմանել, այդ նո-
րութիւն չէ, վաղուց արդէն Յունաստա-
նում խստիւ արգելուած էր երիտասարդ-
ներին ու կանանց դինի խմելը։
Սողոնի օրէնքը մահուամբ պատ-
ժում էր այն արքունին, որ արբած գորս
էր դալիս ժողովրդի մէջ։

Հռոմում մարդը կնկանը կարող էր
սպանել, եթէ նա արբէնար։

Յրանախայում օրէնք կար որ առա-
ջին անգամ արեւցողին բանտարկում էին
և չոր հացի ու ջրի կապում, երկրորդ
անգամ արեւցողին զանաւորում էին,
երրորդ անգամը հասարակութեան առաջ
ծնծում և եթէ զրանով չուղղուէր, ոտի
բոյթ մատը կտրում էին, անամօթ հրա-

տարակում և քշում երկրից: Առաջին
օրէնքով զատապարտվում են մահմեդա-
կանները զինի կամ այլ խմիչք ընդու-
նելու:

Միացեալ-Նահանգներում արբա-
ների համար առանձին ապաստանարան-
ներ կան, ուր փակում են նրանց, որպէս
զե չար օրինակ չլինին հասարակութեան,
չփռառեն թէ իրենց և թէ ուրիշներին և
այնտեղ կամաց կամաց թողնեն իրենց
ախար:

Կան և այնպիսի տեղեր, ուր փա-
կում են արբածներին և նրանց մէջ
դէպի ոգելից բմպելները զգուանք յա-
լուցանելու մտքով, ամեն կերակուրի կամ
խմիչքի մէջ սպիրա են խառնում:

Սակայն չնայելով պատժական օրէնք-
ների խստութեան, չնայելով հազար ու
մի ձեռնարկած միջոցներին, որ դործա-
դրում են, չնայելով ակցիդի բարձրացնե-

լուն, որ ոգելից բմպելները բարեգոր-
ծուն և թէ հասարակ դասին անմատ-
չելի լինեն, այնուամենայնիւ յուսացած
բարեփոխութիւնը չմտաւ, ինչու որ
չարիքը ժողովուրդեան վարք
ու բարքի նրա տգիտութեան
մէջն է, որ ոնց հեա և պիտի
մաքանել:

Հասկանալի է ուրեմն, որ ժողովրդա-
կան կրթութիւնը ու դաստիարակու-
թիւնը բարձրացնելով, առողջապահու-
թեան պայմանները հասկացնելով միայն
կարելի է այդ ախտի առաջն առնել և
զրա համար հասարակութիւնը ինքը
պիտի հոգայ և ոչ թէ միայն պատժա-
կան օրէնքներին թողնէ:

Կարծիք չկայ որ այդ բանի համար
աւելի պարտականութիւն կայ մեր հա-
սարակական գործիչների վերայ, ինչպէս
քահանաների, բժիշկների, ուսուցիչների

և մամուլի, որոնք պիտի պարզեն ժողովրդեան այն բոլոր չարիքը, որ առաջանում է ունեւեց ըմպելիների գործածութիւնից և մանաւանդ աշխատեն ըստ Դիւմայի «զարթեցնել մարդի մէջ բարոյականութեան պատասխանատւութեան զգացումը, պատուի ճանաչումը, սէր դէպի ընտանիքը, հայրենասիրութեան զաղափարը և Աստուծոյ երկիւղը» :

Այդպիսով միայն կարելի է սպաւնացող վտանգից փրկել մի ժողովուրդ, որ դեռ զորման առաջին քայլերն է անում:

«Ազգային գրադարան»

100871740

Պատրաստ են տպագրութեան համար

1. Ուղեցոյց գործնական շերամապահութեան (ընդարձակ ձեռնարկ):
2. Դերբենդի այգեգործութիւնն ու գինեգործութիւնը:
3. Վազը և նրա մշակութիւնը (ընդարձակ ձեռնարկ):

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0071740

1896

